

Onder de regenboog. De Bijbel queer gelezen
 Adriaan van Klinken en Nienke Pruiksmā (red.)
 Skandalon, 2010. 208p. € 19,50 ISBN 978 94 907 0812 2

Tijdens een sprankelend symposium eind vorig jaar in Utrecht werd *Onder de regenboog* gepresenteerd, het eerste Nederlandstalige boek op het terrein van queer theologie. De jonge redacteurs, Adriaan van Klinken en Nienke Pruiksmā, verdienen lof voor hun initiatief. Ze hebben een uitstekend verzorgde bundel afgeleverd.

Het woord 'queer' uit de titel zal niet bij ieder direct bellen doen rinkelen. *Queer* betekent vreemd, buitenisig. Het is een geuzennaam geworden voor lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders. Sinds de jaren '90 is het ook de naam van een theoretische benadering die de norm van heteroseksualiteit bevraagt en uitdaagt. Queer theorie heeft haar wortels in homo- en genderstudies, maar doet nog een stap verder. Ze neemt diversiteit radicaal. Ze ondermijnt de hiërarchische tweedelingen in hetero-homo en mannelijk-vrouwelijk om ruimte te maken voor verschillen en ongrijpbare seksuele identiteiten. Ieder die vanuit de marge alternatief wil lezen kan meedoen aan queer bijbellezen.

De bundel biedt twaalf proeven van queer bijbeluitleg. De meeste bijdragen richten zich op het Nieuwe Testament. De auteurs prikkelen met 'ondeugende' en 'ontregelende' interpretaties, aldus Ruard Ganzevoort in het Voorwoord. Wat als de Emmaüsgangers partners waren of de slaaf van de Romeinse hoofdman zijn 'vriendje'? Je krijgt op z'n minst een ander verhaal.

Globaal kunnen de artikelen worden verdeeld in twee categorieën. Er zijn auteurs die queer vooral inzetten als een methode van deconstructie, kritiek en ontmaskering. Voorbeelden hiervan zijn Marco Derks die laat zien hoe Simson als 'premoderne Überseksueel' van zijn macho-voetstuk wordt gehaald, en Wietske de Jong die het ideaalplaatje van een wiggewassen Maria onderuithaalt in een vrolijke mix van de *Sound of Music* en het carnaval in São Paulo. De andere weg is het bewust lezen met het oog op een bevrijdende toe-eigening. Voor Inge Boef wordt het verhaal van de bloedvloeiende vrouw een appèl aan lesbische vrouwen om hun zichtbare plaats in de gemeenschap in te nemen. Mark van der Laan ziet Lazarus kwetsbaar, maar in Gods volle glorie 'uit de kast' komen. Ontroerend is Mariecke van den Berg met haar hervertelling van het verhaal van de zondeval en het afscheid van het paradijs ('een exclusief vakantieoord voor hetero's'). In een slotbeschouwing roemt Anne-Marie Korte het bondgenootschap tussen feministisch en queer bijbellezen, maar waarschuwt ervoor dat de ongelijke positie van vrouwen in de bijbel niet uit beeld moet verdwijnen.

Dit boek heeft alles in zich om het debat over kerk en (homo)seksualiteit verfrissend op te schudden.

(HZ)

Overlevingskunst. Leven met de dood van een dierbare
 Christa Anbeek

Ten Have, 2010. 223p. € 17,90
 ISBN 978 90 259 5979 1

Als haar partner Paul plotseling sterft, wordt het leven van Christa Anbeek opnieuw opgeschud door de dood. Vijftientig jaar geleden, na het overlijden van haar ouders en broer, vroeg ze zich af hoe geloof kan helpen om te gaan met de dood. Via christendom, boeddhisme en de Graalbeweging kwam ze toen uit bij het zenboeddhisme, dat de nadruk legt op het accepteren van de eindigheid. Nu gaat Anbeek – geestelijk verzorger, universitair docent bestaansfilosofie en moeder van een volwassen dochter – in *Overlevingskunst* op zoek bij filosofen en vrouwelijke en boeddhistische schrijvers naar een diepere zin van de dood.

Het boek is stijlvol geschreven. Persoonlijke ervaringen tellen net zo goed als helder analytisch denken. Ze begint met een brief aan haar dochter: 'Helpt mijn tocht jou bij hoe jij het leven wilt leven? Dat laatste hoop ik natuurlijk, dat ik je de weg een beetje wijzen kan.'

In *Overlevingskunst* stelt Anbeek scherpe vragen bij opvattingen over de dood in het zenboeddhisme, zeker als ze merkt dat meditatie haar niet helpt. Ze gaat in gesprek met de existentiële therapeut Irvin Yalom, die stelt dat leven goed mogelijk is als een mens de confrontatie met de eigen dood aangaat. 'Maar', zegt Anbeek, 'ik wil de dood en mijn existentiële eenzaamheid niet voortdurend onder ogen zien. Ik zoek juist naar verbinding. Niet als vlucht, maar als iets wezenlijks van het leven. Ik wil meer getroost worden.'

Wezenlijk verbonden zijn met een ander betekent ook dat een deel van jezelf sterft bij het verlies van die ander. Die ervaring speelt een rol in haar beoordeling van het werk van levenskunstfilosofen; voor hen zijn innerlijke stabiliteit en zelfvertrouwen ankers in het bestaan. Maar het 'ik' kan zo verwond raken dat het als het ware scheurt. En wat dan? In het werk van Anna Enquist en Kristien Hemmerechts staat niet acceptatie van de eindigheid centraal, maar rauwe woede en het gruwelijke van verloren nabijheid. Ook Anbeek weigert zich elegant neer te leggen bij het lot. Haar woede maakt tevens 'de onderkant' zichtbaar, het verlangen naar verbondenheid en dat het misschien toch anders kan. Wat deze vrouwelijke auteurs aanreiken lijkt taboe te zijn in het boeddhisme, dat aanmoedigt om los te laten. 'Je ziet toch om je heen dat het eindige leven zo is?'

Het herkenbare aan *Overlevingskunst* maakt dat je je ademloos laat meevoeren. 'Ik wil eigenlijk een gewoon rouwproces', schrijft Anbeek. Miste ik daarom een hoofdstuk met rouw- en verliesliteratuur? (DD)

